

УДК 76:655.3.027]:
087.5(477+510)

ВАН Х.

Львівська національна академія мистецтв, Львів, Україна

DOI:10.30857/2617-
0272.2024.1.9

ГРАФІЧНІ ІЛЮСТРАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ДИТЯЧИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ КІНЦЯ ХХ СТ.: ІНСПІРАЦІЇ ТА ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ

Мета: наукове висвітлення художніх особливостей китайської та української ілюстрації в дитячих книжкових виданнях кінця ХХ ст. з проведенням порівняльного аналізу авторських підходів щодо формально-образних, композиційних, стилістичних, колористичних та інших принципів, якими автори обох країн оперують у відповідній творчій галузі мистецтва.

Методологія. Для вирішення поставленої мети у науковому дослідженні використано загальнонаукові методи: культурно-історичний, структурно-типологічний, науково-інтерпретативний, формально-описовий, метод порівняльного аналізу авторських концепцій творчості. При безпосередньому розгляді зразків книжкових ілюстрацій у роботі використаний метод мистецтвознавчого аналізу, який включає в себе розгляд структурних елементів композиції, стилістики, колористичних рішень тощо.

Результати. Тема ілюстрованих дитячих видань привертає увагу багатьох дослідників як у Китаї, так і в Україні, натомість відсутні публікації, в яких би було систематизовано творчі підходи митців обох країн відповідного скерування у порівняльному аспекті. Для реалізації цього завдання проаналізовано літературні джерела, що окреслюють історичний розвиток жанру ілюстрації дитячих книжок у Китаї та Україні наприкінці ХХ ст. Завдячуючи цьому було виявлено концептуальну подібність або ж унікальність авторських підходів ілюстраторів дитячих книжок у двох країнах. Відповідно проаналізовано прийоми графічного вирішення ілюстраційних циклів та узагальнено їх художні характеристики.

Наукова новизна. Вперше у мистецтвознавстві Китаю та України буде здійснена спроба порівняння підходів митців обох країн до художньо-образного вирішення ілюстрацій дитячих книжкових видань кінця ХХ ст., а також здійснена наукова кваліфікація ряду пам'яток графічного мистецтва відповідного різновиду поліграфічної продукції.

Практична значущість. Збагачення образної мови ілюстрації дитячих книжок китайськими та українськими художниками відбувалося завдяки поглибленню концептуального зв'язку формально-виражальних засобів з відповідними національними культурними традиціями. Це підтверджує доцільність продовження системних досліджень цієї мистецтвознавчої проблематики на матеріалі творчості сучасних ілюстраторів Китаю та України.

Ключові слова: образотворче мистецтво ХХ ст., Китай, Україна, графіка, дитячі книжкові видання, графічні ілюстрації, художники книги, творчі інспірації, художні особливості, національна мистецька традиція, порівняльний аналіз.

Вступ. Книжкова графіка – творча галузь, розвиток якої в ХХ ст. постійно зазнавав динамічних перемін, ставши одним з дієвих факторів активної міжкультурної комунікації. Дитяча книга в цьому процесі займає особливе місце, оскільки її адресність маленькому споживачеві вимагає особливу відповідальність художників щодо візуалізації змісту літературних текстів. Як в китайській, так і в українській мистецькій практиці проявлялося це на перетині

історичних, ідеологічних, культурно-освітніх та фахових подразників. В цьому аспекті дитяча книжка – це продукт соціальної культури, зокрема пануючої ідеології.

Водночас вона є також невід'ємною складовою тенденцій розвитку національного мистецтва. У статті здійснюється спроба наукової інтерпретації генези художніх образів дитячої книги, найперше в системі взаємодії між частинами загального художнього цілого, аналізуються

такі складові, як «книжність» (текст / малюнок) та «ансамблевистість» (формат / типографіка / зонування). Концепції та тенденції розвитку понять «дитяча книжка-оповідання» та «дитяча книжка-картинка» у двох країнах є подібними. Художники та ілюстратори в Китаї та в Україні впродовж тривалого періоду перебували під ідеологічним контролем, а «національна позиція» та «просвітницький інструменталізм» були важливими чинниками формування візуальної репрезентації дитячої літератури.

Поглиблення культурної відкритості, глобалізація та комерціалізація, зростання уваги до феномену національного у мистецтві, розширення меж творчої свободи, починаючи з другої половини 1990-х років, були характерними як для України, так і для Китаю. Незважаючи на уніфікацію загальних підходів у галузі графіки дитячих книжкових видань, яку принесла глобалізація, художники-ілюстратори обох країн тяжіють до використання національної «поетичної» графічної мови, зокрема відповідної символіки, гами кольорів та композиційних рішень, а також до використання зображення персонажів, характерних для національної культури. Це дозволяє відстежити чимало важливих художніх особливостей у творчих практиках китайських та українських ілюстраторів та порівняти їх досягнення у галузі ілюстрування дитячих книжкових видань.

Постановка проблеми. З найбільш актуальних на сьогодні для мистецтвознавчої науки є систематизація та фахова кваліфікація таких явищ образотворчого мистецтва, які розкривають питомі риси культурних ідентичностей. Графіка дитячих книжкових видань належить до пріоритетних щодо вмісту етнічних і національних складових традицій, які генерують і транслиують у майбутнє художники. Багато оригінальних творчих ідей реалізується графіками-ілюстраторами Китаю та України, про що свідчить великий

масив дитячих книг, виданих різними видавництвами обох країн упродовж 1960-2000-х років. Над створенням книжкових циклів працювали відомі митці, що досягли успіхів в оснащенні видань оригінальними ілюстраціями, що з перспективи часу стали класикою цього жанру графічного мистецтва. Це зумовлює доцільність розгляду таких аспектів книжкової графіки, як джерела інспірації авторів-ілюстраторів, композиційні та художньо-стильові риси творів китайських та українських митців відповідної часової хронології.

Аналіз останніх досліджень і джерел. Динаміка розвитку книжкового ринку у Китаї та в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. зумовила активізацію наукових досліджень графіки дитячих видань, зокрема в аспекті специфіки авторської художньої мови. В українському мистецтвознавчому дискурсі науковці О. Ламонова, Ю. Бірюльов, Л. Соколюк та ін. глибоко проаналізували розвиток графічного мистецтва в Україні упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст. [13, с.102–106]. Проблема дитячої книги часто розглядається в системі образотворчого мистецтва, так, зокрема, як дисертація О. Ламонової, що присвячена проблемі книжкової графіки у Києві 1950-х – початку 1970-х років [4, с. 20]. Проектно-художні принципи дизайну дитячої книги досліджено у дисертації М. Єфімової [3]. Цікавим і актуальним для теми нашого дослідження є дисертація М. Токар «Героїчні образи української дитячої літератури в книжковій ілюстрації другої половини ХХ – початку ХХІ ст.», у якій авторка аналізує еволюцію художнього трактування героїчного образу у книжкових ілюстраціях. Важливою частиною цього дослідження є з'ясування «переважаючих композиційних рішень у практиці художньої візуалізації творів» [9, с. 16]. Ряд важливих питань художньої мови ілюстрацій у дитячій книзі, а також проблеми дитячого читання в аспекті соціокультурної комунікації розглянули К. Касьяненко [9],

М.Компанович [10], О. Харченко [17], О. Іванченко [7] та ін.

У китайському науковому дискурсі дослідники давно почали розглядати книги жанру лянхуаньхуа (Lianhuanhua)¹ як жанр образотворчого мистецтва, що поєднує між собою живопис і літературу [1. р. 307]. Мистецтвознавці Цзя Вейпу [19], Хуан Юаньлінь [18], Лі Сін [22] та інші провели комплексний теоретичний аналіз книг лянхуаньхуа. Наприкінці ХХ ст. з'явилося дослідження «Мистецтво ілюстрацій дитячих книжок» за спільною редакцією Лі Цюаньхуа, Лі Лі та Чжу Ляна [5], автори якого зосереджуються на дослідженні художньої форми ілюстрацій у дитячих книгах з точки зору унікальних культурно-естетичних та психологічних характеристик дитячого сприйняття мистецьких творів. Тайванський вчений Хао Гуанцай написав розвідку «Наскільки хороша книжка з картинками» [16] і став піонером вивчення дитячих книжок із картинками на Тайвані. «Книги з картинками: читання та класика» [11] – важлива теоретична праця у Китаї, яка присвячена дитячим книжкам із картинками. Дослідники Фан Вейпін (автор праці «Насолоджуйтесь книжками з картинками – мистецтво та оцінка книжок з картинками») [8] та Чжу Цзіцян (автор праці «Наближення до книжок з картинками») [21] проаналізували художні особливості книжок з картинками у ракурсі психологічних характеристик розвитку дітей. Проте, навіть дуже загальний огляд історіографії на дотичну тематику свідчить про те, що жоден автор не порівнював художні особливості китайської та української дитячої книжкової ілюстрації початку ХХ ст. Це визначає **актуальність нашого дослідження**. Вперше у мистецтвознавстві Китаю та України буде здійснена спроба порівняння підходів

графіків обох країн до художньо-образного вирішення ілюстрацій дитячих книжкових видань кінця ХХ ст., а також здійснена наукова кваліфікація ряду пам'яток графічного мистецтва відповідного різновиду поліграфічної продукції.

Для цього будуть використані твори таких графіків-ілюстраторів в КНР, як Ян Юнцін («Ювенальне та дитяче видавництво»), Чжоу Сян (дитячі видавництва «Цзянсу», «Східна лялька»), Ван Цзунмін (дитяче видавництво «Цзянсу»), Чжан Шимін («Шанхайське дитяче видавництво») та ін. Серед інших відомих митців, які активно проявили себе в галузі ілюстрування, були Дай Дуньбанг, Лу Шенчжун та ін. Їх твори, частково, будуть порівнюватися з книжковими ілюстраціями знаних українських художників, зокрема Віктора Малинки, Софії Караффи-Корбут, Валентини Мельниченко, Юлія Криги, Ніни Денисової, Єлизавети Миронової та ін.

Виклад основного матеріалу. У 1920-х і 1930-х роках дискусії про дитячі книжки в Китаї відбувалися під значним впливом досвіду ілюстраторів дитячих книжок Європи, Америки та Японії. На початку 1950-х років, в умовах холодної війни між Сходом і Заходом художники-ілюстратори перебували під впливом художніх напрацювань провідних митців Радянського Союзу та Східної Європи. Серед домінуючих на той час концепцій в ілюструванні дитячих книг було зближення реалістичної методології з декоративізмом. У 1960-х роках китайські дитячі книги були своєрідним відображенням тогочасної культурно-соціальної політики та панівної ідеології. Третя пленарна сесія одинадцятого Центрального комітету, що відбулася в грудні 1978 року, проголосила політику реформ і культурної відкритості² [12], що

¹ Лянхуаньхуа – у видавничій практиці Китаю ХХ ст. це різновид малоформатних ілюстрованих альбомів.

² Реформи та відкритість – це політика внутрішньої реформи та зовнішньої відкритості, яку Китай почав

впроваджувати на третій пленарній сесії одинадцятого Центрального комітету в грудні 1978 року.

спричинило бурхливий розвиток різних видів мистецтва, так звані «85 напрямів мистецтва»³ [6]. Естетика, мотивована «лівою» ідеологією, змінилася на естетику гуманістичного лібералізму. Створення ілюстрацій для дитячих книжок перебувало під впливом нових вимірів естетики, культури, психології, етики, що допомагало подолати художні обмеження в ілюстрації дитячих книжок, які довгий час перебували у в'язниці ідеологічного дискурсу. Кінець XX століття став часом змін у китайській культурі, які відобразилися у характері дитячої книжкової ілюстрації.

Відповідно розвиток української дитячої книги 1950-1980-х років також переживав період існування як загальнорадянська соціокультурна модель, у якій ідеологія тотально домінувала. Візуальна виразність літературних героїв і художнє переживання емоційного читання [10, с. 55] були характерні для кращих зразків ілюстрацій дитячих книжок. Візуальна культура зазнала значної трансформації наприкінці 1980-х років та у період незалежності України. Процеси демократизації, що відбувалися в українському суспільстві та державі в 1990-х роках, істотно обмежили цензуру, породили бажання адаптувати те, що раніше було недозволене в Україні, а також заново відкрити національні художні традиції. Водночас, крихка економіка знизилася якість друку дитячих книжок, а відповідно й ілюстрацій. Але художники не втрачали своєї художньої самобутності. Окрім фахових ілюстраторів дитячих книжок, художники-станковісти та художники-монументалісти активно брали участь у проектах ілюстрації дитячих книг, що також привносило нову художню якість у ілюстрації. Наприкінці 1990-х років були встановлені більш менш

чіткі правила та бізнес-моделі у видавничій системі і відповідно ілюстратори змогли відновити удосконалити свою професійну роботу.

І Китай, і Україна також пройшли трансформацію від естетики «лівої», тоталітарної ідеології, до естетики гуманістичного лібералізму. Обидві країни віддали перевагу політиці культурної відкритості, ідеологічних змін та реформ, починаючи з 1980-х років, а також зуміли створити успішні бізнес-моделі у поліграфії. У пошуках візуального вираження художнього образу дитячої книжкової ілюстрації національне мистецтво двох країн стало органічною частиною, а часто і виразною домінантою цього процесу. Обидві країни активно використовували дитячу книжкову ілюстрацію в обох країнах для відновлення та формування національної ідентичності через відповідні художні образи у дитячій книжці.

Українська дослідниця М. Єфимова наголошувала на необхідності пошуку концептуальних рішень оформлення книг, художня мова яких апелює до етнічних та національних традицій. Зокрема, авторка зазначає, що київське видавництво дитячої книжки «А-БА-БА-ГА-ЛАМА-ГА» використовує на практиці чітку патріотичну позицію та народні мотиви [3, с. 20]. У розвідці про дитячу книжку Західної України М. Грисюк торкнувся питання засобів виявлення національних засад у літературних творах. Проаналізувавши вибірку дитячих книжок, виданих у видавництві «Видавництво Старого Лева» за останні роки, дослідники встановили, що вона «використовує регіональні особливості та культурні традиції старовинного міста» [2, с. 27-29]. Книжкові ілюстрації, створені командами ілюстраторів великих українських дитячих книжкових

³ 85 Art Trend відноситься до мистецького руху, що характеризується модернізмом, який виник у материковому Китаї в середині 1980-х років. Молоді художники того часу були незадоволені лівою лінією тогочасного світу мистецтва, незадоволені

мистецькими стереотипами радянського соціалістичного реалізму та деякими цінностями в традиційній культурі та намагалися знайти «нову кров» із західного сучасного мистецтва, що започаткувало національний мистецький рух.

видавництв, спрямовані на використання багатой спадщини національної художньої культури.

Подібним шляхом йшов творчий розвиток китайських графічних дизайнерів та ілюстраторів. З 1956 року Ян Юнцін послідовно працював художнім редактором видавництв дитячої літератури Китаю. Раніше він був директором Комітету дитячого мистецтва Асоціації художників Китаю. Він створив понад 250 дитячих книжок із малюнками та ляньхуаньхуа, з яких понад 20 було опубліковано та розповсюджено по всьому світу. Він також створив понад 1000 творів традиційного китайського живопису та понад 100 гравюр. Його твори були номіновані на Міжнародну премію Ганса Крістіана Андерсена, отримали першу премію з образотворчого мистецтва Національної дитячої книжкової премії та багато інших нагород. У статті «П'ятдесят років кращого дитячого книжкового мистецтва в Китаї», опублікованої Ян Юнціном у «Вибраних роботах обкладинок китайських дитячих книжкових ілюстрацій», запропоновано «вивчати іноземний досвід на основі успадкування традиції» [23]. Чжоу Сян зараз є головним редактором «Східної ляльки», дитячого видавництва Цзянсу, всесвітньо відомим автором ілюстрованих книжок. Чжоу Сян сказав в ексклюзивному інтерв'ю «Творці повинні відчувати життєву силу життя», що «...традиційний живопис – це реалістичний запис за допомогою технік, це класика, а також спосіб вираження, який можуть використовувати ілюстратори книжок з картинками» [20]. Як бачимо, погляди українських та китайських дослідників та художників-ілюстраторів збігаються у питанні використання національних традицій в ілюстраціях у дитячих книжках.

Український художник Г. Якутович стверджує, що його пошуки виразності в станковій графіці базуються на синтезі «народних мистецьких джерел» і пластики монументальних форм [17]. О. Іванченко в

дослідженні етапів формування стратегії діяльності дитячого видавництва «Веселка» опублікував значну частину аналітики щодо художньо-технічного оформлення книг у 1972 р. Критики зазначали, що «...в оформленні книжки для українських дітей "Веселка" намагався знайти правильний шлях» [7, с. 104]. А. Шпаков констатував, що при проектуванні «Веселкової» версії «досвід переходу на творчість майстрів народного мистецтва досить позитивний» [7, с. 104]. Дитяча книга стала «творчим полем навчання» для модернізації графічних рішень і нестандартних художніх носіїв. А традиційне мистецтво також стає способом читання, який глибоко проникає в серця дітей.

В ілюструванні українських дитячих книжок кінця ХХ століття авторський стиль проявився в багатьох «картинках» для дітей українських видавництв, як-от: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Видавництво Старого Лева», «Веселка», «Каменярь», «Богдан», «Ранок» та ін. Ілюстрація Віктора Малинки «Володар вітру» (1977) (рис. 1), Софії Караффи-Корбут «Книга оберегів» (1982) (рис. 2), Валентини Мельниченко «Ходяча колискова», «Соня» (1983) (рис. 3), Юлія Крига «Катання лисиці в лісі» (1984) (рис. 4), «Місячний брат» (1989) (рис. 6), Ніни Денисової «Весела музика» (1985) (рис. 5), Єлизавети Миронової «Дівчина-весна» (1990) (рис. 7), «Таємниця Лесикової скрипки» Оксани Лисенко (1992) (рис. 8) – усе це приклади використання народних традицій для конструювання смислів національної ідентичності.

Тексти оповідань, казок, віршів, народних переказів, легенд, уривків з оповідань, народних пісень здебільшого ілюструються через закріплені національною традицією зображення людей, тварин, рослин тощо. Станковий живопис цих авторів тяжіє до кольорової, графічної площини, до використання «прикладної» технології, утворюючи нову форму художнього оформлення, а інноваційні технології вносять корективи в методи малювання.

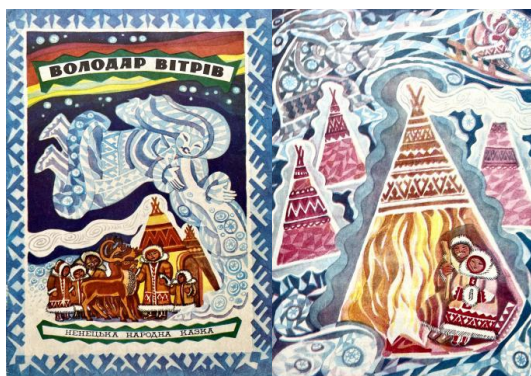

Рис. 1. Віктор Малинка. Обкладинка та ілюстрація до книжки «Володар вітрів». Київ, «Веселка», 1977.

Рис. 2. Софія Караффа-Корбут. Обкладинка та ілюстрація до книжки Степана Васильченка «Чарівна книжка». Львів, «Каменярь», 1982.

Рис. 3. Валентина Мельниченко. Обкладинка та ілюстрація до книжки «Ходи, сонку, в колисоньку». Київ, «Веселка», 1983.

Рис. 4. Юлій Крига. Обкладинка та ілюстрації до книжки «Їхав лис через ліс». Київ, «Веселка», 1984.

Рис. 5. Ніна Денисова. Обкладинка та ілюстрація до книжки Олесь Лупія, «Веселі музики». Київ, «Веселка», 1985.

Рис. 6. Юлій Крига. Обкладинка та ілюстрація до книжки Михайла Коцюбинського «Брати-місяці. Казка». Київ, «Веселка», 1989.

Рис. 7. Єлизавета Миронова, Леонід Яворський. Малюнки і текст до книжки «Веснянка». Київ, «Веселка», 1990.

Рис. 8. Оксана Лисенко. Обкладинка та ілюстрація до книжки Яреми Гояна «Тасмниця Лесикової скрипки». Київ, «Веселка», 1992.

Рис. 9. Чжан Шімін, адаптація Янь Цзі. Обкладинка та ілюстрація до книжки «Дев'ятиколірний олень». Шанхай, «Дитяче видавництво», 1983.

Подається за джерелом:

URL: <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1588464128514464120&wfr=spider&for=pc>

Рис. 10. Ян Юнцін. Обкладинка та ілюстрація до книжки Лу Бінь, «Козенятко і тигреня». Шанхай, «Видавництво для молоді та дітей», 1984.

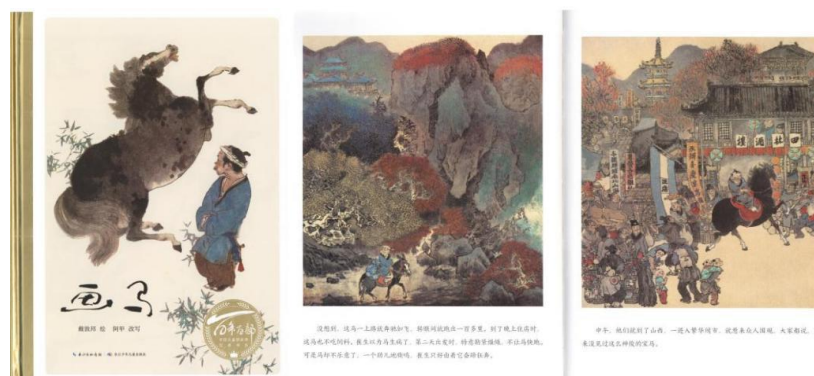

Рис. 11. Дай Дунбангом. Обкладинка та ілюстрації до книжки Аджия «Малюємо коней». Шанхай, «Видавництво для молоді та дітей», 1990.

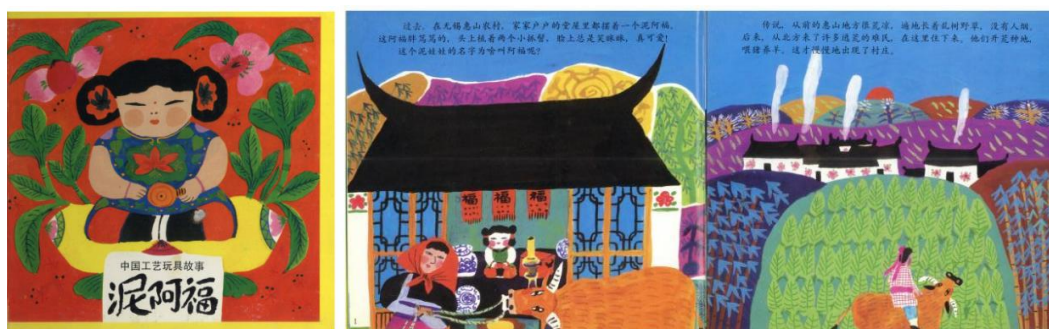

Рис. 12. Чжоу Сяна. Обкладинка та ілюстрація до книжки Цзянсу «Ni Afu». Пекін, «Китайське дитяче видавництво», 1990. Подається за джерелом: URL: <https://auction.arttron.net/paimai-art5163121521>

Рис. 13. Ван Цзумін. Обкладинка та ілюстрація до книжки «Гора Хуцю». Ханчжоу, «Дитяче видавництво Цзянсу», 1991.

Рис. 14. Л. Шенчжун. Обкладинка та ілюстрації до книжки «Бог п'яти зерен». Нанкін, «Дитячий будинок Чецзян», 1991.

Подається за джерелом: URL: <https://www.xiaohongshu.com/explore/6314c0b20000000011034bf8>

Розширюється палітра кольорів, вільніше використовуються експерименти з можливостями різних технік, урізноманітнюється стиль живопису. Суб'єктивні узагальнені символи та чіткі національні символи прагнуть замінити об'єктивні деталізовані наративи та побутову достовірність. Мова пластично-образних метафор стала визначальною в естетичних рішеннях багатьох тогочасних дитячих книжкових видань.

Орнаменти та символи традиційного народного мистецтва стають джерелом художніх інспірацій, які відображені у графіці, зокрема прочитуються у кольоровій гамі, композиційних моделях, а також у художній інтерпретації вбрання героїв. Наприклад: художні образи ілюстрацій (рис. 1-8) ґрунтуються на символіці української народної культури (одяг,

архітектура, мотиви з рослинами тощо). Художній стиль дитячих книжкових ілюстрацій у цей період включає також конкретні реалістичні форми, графічні орнаменти. Образна та реалістична укладка поєднує в собі абстрактні та декоративні елементи. Особливим багатством відзначається колористична гама цих ілюстрацій.

Для просторових композицій зазвичай використовують багатшарову кольорову декоративну площину, додаючи технологію градієнтного графічного силуету, щоб надати ілюстрації ілюзії простору та об'єму. Відзначимо також роль умовності в зображенні, яке стає більш графічним і тісніше пов'язаним із білою площиною паперу. Зміни просторової ієрархії та застосування комбінованої графіки можна простежити в рис. 1-4, 6-7.

Ілюстрації, виконані у різних техніках, зокрема, аквареллю (рис. 3-6, рис. 8), гуашшю (рис. 7), технікою гравірування (рис. 1-2) є домінуючими у дитячих книжках. Варто відзначити також плоский малюнок і контурний градієнт (рис. 4, рис. 6), плоский малюнок і лінійний контур і градієнт кольору (рис. 3). Типовою є градієнтна кольорова силуетна техніка, яка має різні способи вираження. Наприклад, у зображеннях (рис. 2-6) використовують техніку градієнтного контуру. Можна стверджувати, що візуальна мова книжкової графіки є різноманітною і має багато різних способів вираження змістовної складової того чи іншого літературного твору.

Китай справедливо визнає видання дитячих книг частиною своєї національної культурної політики. Основні формально-образні риси графіки китайської дитячої книжки визначили твори шести відомих ілюстраторів. До таких відносяться: «Дев'ятиколірний олень» (рис. 9) Чжана Шіміна, адаптація релігійних міфів Янь Цзі. Тут автор використав засади композиційної побудови, колір традиційних китайських дунхуанських фресок, у яких задіяні товсті покриття фарбою рисового паперу. «Маленький козлик і маленький тигр» (рис. 10), створений ілюстратором Ян Юнціном, є гумористичним твором, адаптованим Лу Біном на основі народних казок. Вони використовували такі техніки, як «Hu jiao dian» – «перцеві крапки» («крапковий малюнок», техніка «Ran» та інші техніки китайського живопису тушшю. Зображення коня (рис. 11), створене китайським художником Дай Дунбангом, є ілюстрацією використання традиційного китайського малювання тушшю від руки, зокрема, розмазування пензлем і тушшю, фарбування лінії подвійним гачком. Також

митець майстерно використовує колір чорнила та поділ кольорів, встановлює контрастне співвідношення між віртуальним і реальним. З точки зору форми він продовжує стиль і характеристики пейзажного живопису п'яти династій. Історія «Ni Afu» (рис. 12) ілюстратора Чжоу Сяна адаптована з фольклору Хуйшань в Усі, Цзянсу. Художник-ілюстратор використав гармонійну і ненав'язливу традиційну народну кольорову гаму, яскраво-червоний і ніжно-зелений кольори. У композиційному відношенні в творі використано характерні риси китайського народного мистецтва, не обмеженого реалістичними пропорційними співвідношеннями. У той же час, він відтворює сценічну мову традиційної китайської сільської драми, апелюючи до простого і наївного стилю живопису. «Гора Хуцю», намальована Ван Цзунінем (рис. 13), створена на основі міфів і легенд пагорба Хушань у Цзянсу. Оповідання адаптував Лі Хуайюань. В ілюстрації використано композицію та колорит традиційної етнічної вишивки. Спосіб організації композиції – фігури плоскі, а тло об'ємне. Використані кольори, які відомі як народні «п'ять барв»⁴ [15], серед яких блакитний, червоний, жовтий, білий і чорний. Ці кольори є символами гармонії. У традиційній народній вишивці такі зображення, як голови тигрів, феніксів і човни-дракони, мають велике значення для відганяння привидів і злих духів. Ілюстратори перебільшили ці традиційні образи, щоб створити персонажів, придатних для сприйняття дітей. У серії «Історії богів і чудовиськ у китайській класичній літературі» Лу Шенчжун створив «Бога п'яти зерен» (рис. 14), у якому поєднано традиції китайського народного вирізання з паперу із сучасними художніми засобами. Отже, китайська дитяча книжкова

⁴ У династії Хань Донг Чжуншу відповів на одне листування з теорією Інь та Ян «П'ять елементів», а потім пояснив традиційні стосунки між традиційними «п'ятьма кольорами» у «П'яти

елементах». «П'ять кольорів» та «Інь Ян п'ять елементів» - це загальна культурна свідомість та філософія китайської нації.

ілюстрація кінця XX століття свідомо продовжувала традиційний китайський живопис тушшю (ретельний, тонкий малюнок з насиченим кольором), народне мистецтво (вирізання з паперу, вишивка та ін.), релігійні фрески (дуньхуанські фрески та ін.), а також традиційні графічні техніки.

У XX столітті, з поглибленням впливу західної візуальної культури, постійно впроваджувалася концепція зарубіжних «дитячих книжок-картинок» і трансформувалася структура оповідного тексту. У 1950-х роках Фанг Іцюнь відкрив метод створення дитячих книжок-картинок. Тоді вийшла друком книга «Лис» (автор Гуань Хуа, ілюстратор Янь Гейфан, 1957). Видання «Хто першим зустрів весну» (автор Ши Фен, ілюстратор Чжан Чжифан, 1957) зламало традиційну модель однієї картини та одного речення, що використовувалася китайськими авторами в той час, і відкрило простір для художнього вираження в книжках-картинках. Запозичення мистецького досвіду із зарубіжних книжок-картинок також вплинуло на сприйняття Фанг Іцюнь художніх якостей книжок-картинок. Він вважав книжки-картинки «формою дитячої літератури, в якій малюнки займають центральне місце». [14] Хоча малюнки є домінуючими, текст також займає вагомe місце в загальній структурі образності. «Слова та ілюстрації повинні ідеально поєднуватися; ілюстрації не повинні бути гарніром до слів, так само як і слова не повинні бути описом ілюстрацій. І те, і інше – як основа і гачок у шовковому плетінні» [14].

В Україні традиційна українська дитяча література розвивалася наприкінці XIX–XX ст. і пройшла складний шлях розвитку. У другій половині XX століття ілюстрації в дитячій книжці були складовою художнього задуму книжки в цілому. У цьому контексті графіка була невід’ємною частиною літературного тексту і мала всі ознаки образотворчого мистецтва. У 1980-х роках художні образи у дитячих книжках трактувалися як комунікація між частинами єдиного художнього цілого:

«книжковістю» (текст / малюнок) та «ансамблевістю» (форма / типографіка / зонування). Першою книжкою-картинкою в незалежній Україні багато дослідників вважають «Козу-дерезу» (1994), яку ілюстрував Олег Петренко-Заневський.

Наприкінці XX століття в Китаї та Україні термін «дитячі книжки з картинками» трактували як книжки у вузькому сенсі, тобто дитячі видання різних літературних жанрів для дітей, які не вміють читати або тільки навчаються читати, або для дітей, які вміють самостійно читати. В обох випадках поява художніх образів у дитячих книжках трактується як інтерпретація в структурі єдиного художнього цілого.

Висновки. Досліджено художні особливості китайської та української ілюстрації в дитячих книжкових виданнях кінця XX ст., здійснено порівняльний аналіз авторських підходів щодо формально-образних, композиційних, стилістичних та інших особливостей графічних творів. У результаті виявлено, що китайська дитяча книжкова ілюстрація кінця XX ст. свідомо продовжувала розвиток у парадигмі традиційного китайського живопису тушшю (ретельний, тонкий малюнок з насиченим кольором), народного мистецтва (вирізання з паперу, вишивка та ін.), з актуалізацією релігійних фресок (дуньхуанські пам’ятки), а також традиційних графічних технік. В українських дитячих книжкових ілюстраціях використовується «прикладна» техніка кольорової плоскої композиції (накладення різноманітних фігур на однотонний основний фон). Таке площинне трактування форми пов’язана з народним (традиційним) мистецтвом. Водночас як українські, так і китайські художники-ілюстратори не раз звертались до новаторських художніх засобів в широкому діапазоні формально-образних рішень.

В результаті наукового аналізу з’ясовано, що книжки-картинки – великоформатні ілюстровані видання, що характеризуються поєднанням тексту і

малюнків, а також художньо-декоративних засобів виразності, – стали однією з мистецьких форм, синергія яких забезпечує візуальні та мовні елементи, придатні для дошкільного та середнього шкільного віку. Ілюстратори в обох країнах, як правило, передають національну тематику і використовують «поетичну» графічну мову, національні символи, символічну колористику та унікальні композиційні рішення.

При відмінності джерел етнічних і національних інспірацій, а також систем фахової освіти художників, у книжковій графіці китайських та українських митців

проявилися деякі спільні формальні рішення, скеровані авторами на збагачення образної мови ілюстрацій. Дослідження мистецтвознавчих аспектів китайської та української ілюстрації в дитячих книжкових виданнях кінця ХХ ст. дало змогу науково кваліфікувати цілий ряд спільних та відмінних особливостей розвитку цього графічного жанру в контексті художніх традицій Китаю та України. Це підтверджує доцільність продовження подальших системних досліджень цієї мистецтвознавчої проблематики на матеріалі творчості сучасних ілюстраторів Китаю та України.

Література:

1. 白宇. 连环画学概论. 济南: 山东美术出版社, 1997. 第307页. [Бай Юй. Початкове дослідження книг у картинках. Цзінань: Шаньдунське видавництво, 1997. 307 с.]
2. Грисюк М. П. Дитяча книга Західної України: видавництва, особливості, сучасний стан. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 2011. № 3. С. 27-29.
3. Єфімова М. Дизайн дитячої книги України: проектно-художні принципи і засоби: автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства: 17.00.07. Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Харків. 2015. 20 с.
4. Ламонова О. Київська книжкова графіка кінця 50-х – початку 70-х років ХХ століття. Тенденції розвитку, стилістика, майстри: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.05. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Київ. 2006. 20 с.
5. 李全华 李莉 朱良. 儿童读物插图艺术. 杭州: 浙江大学出版社, 2008. [Лі Куанхуа, Лі Лі, Чжу Лян. Мистецтво ілюстрації дитячої книги. Hangzhou: Zhejiang University Press, 2008].
6. 率先吹响 85美术新潮号角的人: 新浪网. 访问日期2023-07-28 [Люди, які першими підірвали 85 Art New Tide Horn: xinlang.com. URL: https://baike.baidu.com/reference/4114237/533aYdO6cr3_z3kATPOLzan4NyrGY4-tt7DUALZzzqIP0XOpS4HpVo0x9N4w8LI0HQXK_pttbZgWmKeuXglG8fUQcO41Q7Qignf4UzTLwL3u_8dywpUJ_z (дата звернення: 28.07.2023).
7. Іванченко О. В. Формування стилю художнього оформлення видань для дітей видавництва «Веселка». *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 50. С. 102-105.
8. 方卫平. 享受图画书——图画书的艺术与鉴赏. 济南: 明天出版社, 2012. [Ікло Вейпін. Насолоджуйтесь книжкою для малюнків – мистецтвом та оцінкою книжки з малюнками. Джианан: Мінгтіан видавництво, 2012].
9. Касьяненко К. М. Українська ігрова дитяча книжка: витоки, стан, тенденції: автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія й історія культури. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2016. 16 с.
10. Компанович М. С. Роль бібліотек у популяризації української пізнавальної книги 50–80-х рр. ХХ століття. *Поліграфія і видавнича справа*, 2014. № 4. С. 52-58.
11. 彭懿. 图画书: 阅读与经典. 南昌: 二十一世纪出版社, 2007. [Пен Йі. Книга з малюнками: Читання та класика. Нанханг: Двадцять-перше століття видавництво, 2007].
12. 改革开放-经济政策: 百度百科 (baidu.com). / Реформа та відкриття – економічна політика: Енциклопедія Байду. URL: [baidu.com](https://baike.baidu.com). (дата звернення: 25.07.2023).
13. Токар М. Мистецтвознавчі дослідження ХХ ст. книжкової ілюстрації української дитячої літератури крізь призму вітчизняної книжкової графіки першої третини ХХ ст. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. Харків: ХДАМ, 2018. № 2. С. 102-106.

14. 方轶群. 谈谈图画故事. 儿童文学教学研究资料. 北京: 北京师范大学中文系儿童文学教研组. 1979, P. 315-316. [Фанг Іцунь. Бесіда про малюнки, Матеріали з викладання дитячої літератури. Пекін: Група навчання та дослідження дитячої літератури, Департамент китайської мови, Пекінський педагогічний університет, 1979. С. 315-316].

15. 中国艺术报, 2022年05月13日 发表的《中国民间美术色彩的表现功能、审美价值与文化体现》.

[Функція виконання, естетична цінність та культурна вистава: *China Art News*. URL: <http://www.cnarts.net/cweb/news/read.asp?id=479037> (Last accessed: 10.08.2023).

16. 郝广才. 好绘本如何好. 南昌: 二十一世纪出版社, 2009. [Хао Гуангкай. Як хороша книга з малюнками. Нанханг: 21 століття преса, 2009].

17. Харченко О. М. Дизайн оформлення української дитячої книги на прикладі казок. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Мистецтвознавство. 2010. № 1. С. 63-66.

18. 黄远林. 我国现存最早的连环画. 美术, 1981. № 4. [Хуан Юаньлін. Найбільш ранні книги в картинках, що збереглися до наших днів. *Образотворче мистецтво*, 1981. № 4].

19. 姜维朴. 新中国连环画60年(上下). 北京: 人民美术出版社, 2009. 第734页. [Цзя Вейп. Книги у картинках протягом 60 років Нового Китаю (перший том). Пекін: Народне видавництво образотворчих мистецтв, 2009. 734 с.].

20. 周翔. 创作者要体验到生活中的元气. 2020年11月30日独家专访(qq.com). [Чжоу Сян. Творець повинен відчувати життєву силу в житті. Ексклюзивне інтерв'ю громадського добробуту 30 листопада 2020 р. URL: <https://mp.weixin.qq.com/s?biz=MzA5NDMyODkzNg==&mid=2653424613&idx=1&sn=0f6f1742771ac883c6fd4c53d5c40d79&chksm=8b8ceae2bcfb63f4aa5760d3942c4c890b4a57a55018fa8413fd0ec2c2ddc37591cd40d76275&scene=27> (Last accessed: 02.08.2023).

21. 朱自强. 亲近图画书. 济南: 明天出版社. 2011. [Чжу Зікян. Введіть книжку з малюнками. Джинан: Мінгтіан видавництво, 2011].

22. 李新. 新中国连环画图史:1949-1999. 上海: 上海人民美术出版社, 2011. [Чи Синь. Історії

ілюстрації з книги у картинках 1949-1999. Шанхай: Художнє видавництво Шанхай, 2011. 413 с.].

23. 杨永青. 中国少年儿童图书插图封面作品选. 西安: 未来出版社, 2000年, 第一页. [Ян Йонкінг. Китайські дитячі книги Книги висвітлюють вибір. Xi'an: майбутня преса. 2000].

References:

1. Bai, Yu. (1997). An initial study of picture books. Jinan: Shandong Publishing House [in Chinese].

2. Hrysyuk, M. P. (2011). *Dytyacha knyha Zakhidnoyi Ukrayiny: vydavnytstva, osoblyvosti, suchasnyy stan [Children's book of Western Ukraine: publishers, features, current state]*. *Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi dyzaynu i mystetstv* – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts, 3, 27–29 [in Ukrainian].

3. Efimova, M. (2015). *Dyzayn dytyachoyi knyhy Ukrayiny: proektno-khudozhni pryntsypy i zasoby [Design of children's book of Ukraine: design and artistic principles and means: author. disk. ... Cand. Art Studies: 17.00.07 Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv [in Ukrainian]*.

4. Lamonova, O. (2006). *Kyyivs'ka knyzhkova hrafika kintsya 50-kh – pochatku 70-kh rokiv KHKH stolittya. Tendentsiyi rozvytku, stylistyka, maystry [Kyiv book graphics of the late 1950s and early 1970s of the 20th century. Development trends, stylistics, masters]: autoref. thesis ... candidate of art studies: 17.00.05. Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology named after M. T. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian]*.

5. Li, Kuanhua, Li, Li, Zhu, Liang. (2008). The art of children's book illustration. Hangzhou: Zhejiang University Press [in Chinese].

6. The people who blew up first85 Art New Tide Horn: xinlang.com. URL: https://baike.baidu.com/reference/4114237/533aYdO6cr3_z3kATPOLzan4NyrGY4-tt7DUALZzzqIP0XOpS4HpVo0x9N4w8LI0HQXK_ptt_bZgWmKcuXglG8fUQcO41Q7Qignf4UzTLwL3u_8dy_wpUZ w (Last accessed: 28.07.2023) [in Chinese].

7. Ivanchenko, O. V. (2013). *Formuvannya stylu khudozhn'oho oformlennya vydan' dlya ditey vydavnytstva "Veselka" [Formation of the style of artistic design of publications for children of the "Veselka" publishing house]*. *Scientific notes of the Institute of Journalism*, 50, 104 [in Ukrainian].

8. Weiping, Fang. (2012). Enjoy the picture book – Art and appreciation of picture books. Jinan: Mingtian Publishing House [in Chinese].
9. Kasyanenko, K. M. (2016). *Ukrayins'ka ihrova dytyacha knyzhka : vytoky, stan, tendentsiyi* [Ukrainian game book for children: origins, state, trends]: autoref. thesis Ph.D. art history: 26.00.01 – theory and history of culture. Ministry of Culture of Ukraine, Kyiv. national University of Culture and Arts. Kyiv [in Ukrainian].
10. Kompanovych, M. S. (2014). Rol' bibliotek u populyaryzatsiyi ukrayins'koyi piznaval'noyi knyhy 50–80-kh rr. KHKH stolittya [The role of libraries in the popularization of Ukrainian educational books in the 50s–80s of the 20th Century]. *Polygraphy and publishing* [in Ukrainian].
11. Peng, Yee. (2007). Picture book: Reading and classical. Nanhong: Twenty-First Century Publishing House [in Chinese].
12. Reform and discovery – economic policy: Baida encyclopedia. URL: baidu.com. (Last accessed: 25.07.2023) [in Chinese]
13. Tokar, M. I. (2018). Mystetstvoznachchi doslidzhennya KHKH st. knyzhkovoyi ilyustratsiyi ukrayins'koyi dytyachoyi literatury kriz' pryzmu vitchyznyanoyi knyzhkovoyi hrafiky pershoyi tretyny KHKH st. [Art studies of the 20th century. Book illustration of Ukrainian children's literature through the prism of domestic book graphics of the first third of the 20th century]. *Traditions and innovations in higher architectural and art education*. Kharkiv: KhDAM [in Ukrainian].
14. Fang, Yiqun. (1979). Conversation about pictures, Materials for teaching children's literature. Beijing: Children's Literature Study and Research Group, Department of Chinese, Peking Normal University, 315-316 [in Chinese].
15. Performance function, aesthetic value and cultural performance: China Art News Published. URL: <http://www.cnarts.net/cweb/news/read.asp?id=479037> (Last accessed: 10.08.2023) [in Chinese].
16. Hao, Guangkai. (2009). Like a good picture book. Nanchang: 21st Century Publishing House [in China]
17. Kharchenko, O. M. (2010). Dizayn oformlennya ukrayins'koyi dytyachoyi knyhy na prykladi kazok [Design of Ukrainian children's book on the example of fairy tales]. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts*. Art history, 1. [in Ukrainian]
18. Huang, Yuanlin. (1981). The earliest picture books that have survived to this day. Fine arts, 4, [in Chinese].
19. Jia, Weip. (2009). Picture Books for 60 Years of New China (Volume One). Beijing: People's Publishing House of Fine Arts [in Chinese].
20. Zhou, Xiang – Creator must feel vital in life. exclusive interview with public well -being on November 30, 2020 URL: https://mp.weixin.qq.com/s?_biz=MzA5NDMyODkzNg==&mid=2653424613&idx=1&sn=0f6f1742771ac883c6fd4c53d5c40d79&chksm=8b8ceae2bcfb63f4aa5760d3942c4c890b4a57a55018fa8413fd0ec2c2ddc37591cd40d76275&scene=27 (Last accessed: 08/2023) [in China].
21. Zhu, Ziqiang. (2011). Entering the Book. Jinan: Mingtian Press [in China].
22. Li, Xin. (2011). Stories of illustrations from the book in pictures 1949-1999. Shanghai: Shanghai Art Publishing House [in China] .
23. Yang, Yongqing. (2000). Chinese Children's Books Cods Cover Selection. Xi'an: Future Press [in China].

WANG H.

Lviv National Academy of Arts, Lviv, Ukraine

GRAPHIC ILLUSTRATIONS OF CHINESE AND UKRAINIAN CHILDREN'S BOOK EDITIONS OF THE LATE 20TH CENTURY: INSPIRATIONS AND ARTISTIC FEATURES

Purpose: scientific coverage of the artistic features of Chinese and Ukrainian illustrations in children's books editions of the late 20th century with a comparative analysis of the author's approaches regarding formal-figurative, compositional, stylistic, coloristic and other principles, which the authors of both countries operate in the corresponding creative field of art.

Methodology. To solve the set goal, the scientific research has used general scientific methods: cultural-historical, structural-typological, scientific-interpretive, formal-descriptive, the method of comparative analysis of author's concepts of creativity. When directly examining samples of book illustrations, the work uses the method of art analysis, which includes consideration of structural elements of compositions, stylistics, color solutions, etc.

The results. The topic of illustrated children's publications attracts the attention of many researchers both in China and in Ukraine, but there are no publications that systematize the creative approaches of artists of both countries of the respective direction in a comparative aspect. To implement this task, literary sources outlining the historical development of the genre of children's books illustration in China and Ukraine at the end of the 20th century have been analyzed. Thanks to this, the conceptual similarity or uniqueness of the author's approaches of illustrators of children's books in the two countries is revealed. Accordingly, the methods of graphic solution of illustrative cycles have been analyzed and their artistic characteristics are summarized.

Scientific novelty. For the first time in the art history of China and Ukraine, an attempt will be made to compare the approaches of the artists of both countries to the artistic solution of illustrations of children's books editions of the end of the 20th century, as well as a scientific qualification of a number of monuments of graphic art of the corresponding type of printed products.

Practical significance. The enrichment of the figurative language of the illustration of children's books by Chinese and Ukrainian artists has been taking place due to the deepening of the conceptual connection of formal expressive means with the corresponding national cultural traditions. This confirms the expediency of continuing systematic studies of this art history issue based on the work of modern illustrators of China and Ukraine.

Keywords: Fine Art of the 20th century, China, Ukraine, graphics, children's book editions, graphic illustrations, book artists, creative inspirations, artistic features, national artistic tradition, comparative analysis.

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА:**Ван Ханьпін**, аспірантка, Львівська національна академія мистецтв, ORCID 0000-0001-6414-3850, **e-mail:** 116551961@qq.com**Цитування за ДСТУ:** Ван Х. Графічні ілюстрації китайських та українських дитячих книжкових видань кінця XX ст.: інспірації та художні особливості. *Art and design*. 2024. №1(25). С. 98–112.[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2024.1.9](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2024.1.9)**Citation APA:** Ван, Х. (2024). Графічні ілюстрації китайських та українських дитячих книжкових видань кінця XX ст.: інспірації та художні особливості *Art and design*. 1(25). 98–112.